

120 hereditatis &c. Consultoria sunt, in quibus vel manifestatio veritatis, vel directio consilii à DEO petitur: id, quod equidem non continentendum, inspectis exemplis variis, quæ enumerat Gratianus in causa XXXI. q. 2. sed tamen rariùs & extra casum necessitatis ex iudicio D. Hieronymi & Venerabilis Bedæ: in cap. non statim 2. & cap. non exemplò 4. ead. q. 2. junctò cap. ult. de Sortileg. non est faciendum: cum ad Divinam Providentiam pro extraordinario remedio recurrere, quando suppetit ordinarium, potius temeritas quam fiducia sit.

121 Divinatoria sunt, quæ ad cognoscenda vel futura contingentia vel occulta jam præterita per improporionata, nullamque cum effectu connexionem habentia signa, fiunt, ut si author furti per inspectio-

nem astrolabii detegatur. Hæcque, cum pactum expressum vel tacitum cum dæmone, plerumque contineant, omni Juri repugnant; & de Jure Civili pro qualitate Delicti subinde publicatione bonorum; aliquando ignis supplicio puniuntur l. nullus 3. l. nemo 5. Cod. de Malefic. & Mathematicis. De Jure Ca-

nonico, si Clerici fiant sortilegi in cap. in tabulis 1. de Sortileg. penitentia 40. dierum; in cap. extimarum 2. eod. annali vel longiori suspensione; in cap. non oportet 4. XXXI. q. 5. de positione ab officio & beneficio plectuntur: sin Laici sint in cap. admovent 15. ead. quest. 7. privati communione fidelium jubentur: licet hodie, ut notat post alios Wiestner ad tit. titul. numer. 12. coercitioni seculari relinquuntur.

§. V.

De Collusione.

122 Collusio est Delictum, quò actor & reus dolosà conventionem inter se paciscuntur, quò à iudicio desistere, aut probationes veritas omittere velint. Sedem invenit potissimum in causis criminalibus; in aliis (si excipias causas beneficias, de quibus agitur in cap. audivimus 3. de Collus. deteg. & statuitur pœna privationis perpetuæ respectu beneficii, super quo facta est collusio; item causas liberales, de quibus in rit. ff. de Collus. deteg. ubi, qui collusione, dominum inter & servum super ingenuitate intercedentem, detegit in-

tra quinquennium, dominum illius servi acquirat l. ne quorundam 1. l. collusione 2. in pr. ff. d. r.) partes, inter se colludentes, sicuti non peccant, sed cum omni Juris effectu transigere valent, ita non puniuntur. In criminalibus itaque causis colludentes arbitrariè pro modo criminis castigantur l. scientiam 2. ff. de Prævaricatione: sententia quoque, per collusionem lata, tanti roboris haud est, ut per novam accusationem aut inquisitionem processus repeti non possit cap. scripta 1. cap. crimina 2. cap. ult. de Collus. deteg. Gonzal. ib. n. 5.

§. VI.

De Maledicentia.

126 Maledicentia, generatim accepta, quodlibet verbum ignominiosum aut contumeliosum includit; hic autem ad mentem tit. 26. Lib. V. de Maledicis accipitur pro blasphemia, quâ contra DEUM, Beatissimam Virginem, aut alios Sanctos injuriosum quid 227 effunditur. Eaque vel hæreticalis est, quando v. g. DEO negatur aliquid attributum, & injustus aut imifericors nominatur; vel non hæreticalis, quando v. g. aliquis imprecatur DEO dicendò, maledictus DEUS, moriatur; aut percat &c. Gonzalez ad cap. ult. de Maledic. 128 num. 6. De priori blasphemia privativè cognoscit solus Juxta Ecclesiasticus, ut solus judicat de hæresi cap. ut inquisitionis 18. de

Hæresi. in 6. De posteriori iudicium est mixti fori per d. cap. ult. de Maledic. ubi Panormit. num. 4. Gonzalez num. 7. in fin. Barbosa de Offic. & pot. Ep. alleg. 5. 1. num. 95. & 95. Ultra-129 que graviter punitur, & de Jure Canonico in blasphemos Clericos depositio ab officio, & in Laicos excommunicatio decernitur cap. si quis 10. XXII. q. 1. De Jure Civili in Nov. 77. cap. 1. §. 2. statuitur ultimum supplicium; conformiter Juri Divino veteri, quò blasphemi ab universo populo lapidibus obruebantur juxta Levit. cap. 24. v. 16. Videatur tamen Ord. Carol. art. 106. Recept. Imp. Anno 1547. tit. von Ortelssteyerungen §. nemblich D. Braun de Imp. vero cap. 1. §. 4. num. 25.

§. VII.

De ingressu in Monasteria Monialium.

130 Non parvi Delicti reos se faciunt, qui in Monasteriis Monialium spatium & ambitum, intra quem clausura comprehenditur, sine rationabili & manifesta causa, ab Episcopo vel alio Superiore probatâ, ingredi præsumunt: ut enim Moniales gemmam continentia, per votum solenne Purissimo Virginum Sponso consecratam, in sua puritate & nitore conservarent, accessus ad illa-

rum septa cujuscunque sexus & conditionis hominibus est interdictus cap. in pr. de Statu Monachor. in 6. Trid. Concil. sess. 25. de Regular. cap. 5. & ibi Barbosa in collectan. an. 73. Dixi: sine rationabili & manifesta causa: qualis est vel constructio aut reparatio fabricæ, horti, rerumque illuc pertinentium; vel infirmitas Monialium, per Medicos profanos & spirituales curanda &c. Barbosa de Offic. &

pot. Ep. alleg. 102. à n. 48. & in collectan. cir. l. à num. 82. Repetantur dicta in Lib. III. cr. 1. num. 246.

133 Dixi præterea: ab Episcopo vel alio Superiore probatâ. Adeoque non sufficit sola causa rationabilis, nisi etiam, ubi periculum in mora non versatur, Episcopo vel Superioris Regularis, cui Monasterium est immediatè sub-

jectum, assensus accesserit. Tamburin. de Jure Abbatissar. disp. 23. q. 1. num. 6.

Pœna illicitè ingredientium; à Concilio Tridentino cis. l. constituta, est excommunicatio lata: sententia. Pœnas alias, in Constitutione Gregorii XIII. quæ incipit. ubi gratia &c. refert P. Wiestner ad tit. de Excessibus Prælator. num. 101.

§. VIII.

De Edificatione novi Operis, in præjudicium alterius factâ.

135 Illud vacuus non est, qui novam fabricam molitur, aut formam ædificii veteris immutat, in præjudicium alterius: quod evenit, si quis ædificet in fundo alieno; aut, si ædificet in fundo proprio, violet servitutem aut aliud jus in re, alteri constitutum; aut publico noceat; aut ex æmulatione vel invidia aliquid faciat per textus in l. hoc editò 1. §. 19. l. in provinciali 3. §. 2. l. de pupillo 5. §. 9. l. creditori 9. ff. de N. O. N. l. opus novum 3. in pr. ff. de Operib. publ. Nov. 63. cap. 1.

136 Datur hinc illi, cujus ob jus in re interest, opus non inchoari vel immutari, novi operis nuntiatio, seu facultas prohibendi, ne in ædificando pergatur, donec de jure ædificandi constituerit. l. hoc editò 1. in pr. ff. de N. O. N.

137 Eaque prohibito fieri potest tum verbis, adeundò ædificantem, architectos, aut opifices l. de pupillo 5. §. 3. ff. d. r. vel (quod expeditius est) accedendò Magistratum loci l. si opus 16. ff. eod. tum factò, materiam & lapides jam paratos dispergendò, vel lapillum in opus faciendò d. l. de pupillo 5. §. 10. quin & ipsum opus, si in nostro positum fuerit, destruedò per l. si alius 7. §. 3. ff. Quod vi aut clam l. quem admodum 29. §. 1. v. aliud est ff. ad L. Aquil. l. sed si 27. in pr. ff. de S. P. U. Miller ad Struv. exercit. ad pand. 39. th. 3. inf. Lauterb. Ad tit. ff. de N. O. N. §. 37.

Et ne ista nuntiatio possit in dubium vocari, 138 quando non ipsi Magistrati sed alius est facta, perquam utile iudicatur, Notarium & testes adhibere. Lauterb. cir. l. §. 8. & 11.

Factâ sic denuntiatione, renetur ædificans 139 ab opere profequendò desistere; & si, quid postea extruxerit, propriis sumptibus destrucere cogitur, non attentò, si ve jure live injuriâ denuntiatio contigerit l. prætor ait 20. in pr. §. 1. 3. & 11. ff. d. r. Nisi vel Ju-140 dex causâ cognitâ perpexerit, novum ædificium ex pura alterius malitia impediri arg. l. in fundo 38. ff. de R. V. vel nuntians intra tres menses de jure suo non docuerit l. n. Cod. de N. O. N. vel dilatio ædificanti periculum sit allatura l. de pupillo 5. §. 12. ff. eod.

Atque hæc continent non solum in ædificiis 148 profanis, sed etiam in ædificiis sacris: enimverò si Ecclesia, Capella, vel Monasterium in alterius præjudicium explicatò modò ædificetur, potest eum eodem effectu novum opus nuntiari per textus lucidissimos in cap. intellectus 1. cap. cum ex injuncto 2. cap. ult. de N. O. N. in quorum primo reperitur illa Jurisperitorum maxima, quòd, sicut Leges non designantur, SS. Canones imitari, ita & Sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur.

TRACTATUS III.

DE

DELICTIS SÆCULARIBUS.

Delictis Ecclesiasticis, in specie discussis, succedunt Delicta Sæcularia, pariter in specie discutienda. Ubi, si brevior, quàm antehac sim futurus, studiosus Lector in admirationem haud rapietur, dummodò parumper mente revolvent, in foro nostro Canonico rariùs Delicta Sæcularia, quàm Ecclesiastica, discipari.

CAPUT I.

De privatis, & quasi-Delictis.

Ss. Canonibus ex Delictis Sæcularibus notiora sunt ea, quæ privata vocamus; quibus si quasi-Delicta in uno capite conectantur, in methodi Legem neutiquàm peccabitur.

SECTIO I.

De Furto.

SUMMARIUM.

1. Definitur furtum. 2. & seqq. Explanatur definitio. 8. & seqq. Varia illius divisiones afferuntur. 13. & seqq. Adferuntur & explicatur objectum. 18. Describitur conditio furtiva. 19. & seqq. Dividitur in conditionem certi & incerti. 22. Datur contra furtum. 24. Et eius heredes. 24. & seqq. Illius probatio declaratur. 27. & seqq. Expliatur actio furti. 29. & seqq. Denotatur subiectum activum. 32. & seqq. Indicatur subiectum passivum. 37. Statuitur objectum. 38. Et probatio. 39. Adducitur actio consimilis. 40. & seqq. Pœna furti in foro Sæculari attingitur. 42. Illius pœna in foro Ecclesiastico referitur.

§. I.

Quid & quozuplex sit furtum?

1. Imperator Justinianus in prima Delictorum privatorum classe furtum residere voluit; illudque definit in §. furtum 1. *Inst. de Obligat. qua ex Del.* quod sit contractatio fraudulosa, lucri faciendi gratiâ, vel ipsius rei, vel usûs ejus, possessionisve.
2. Dicitur I. *contractatio*; cujus nomine non tantum ablatio rei, sed quævis injusta usurpatio vel retentio designatur: cum in *l. qui jumenta 40. ff. de Furt.* etiam ille dicatur furtum facere, qui re, bonâ fide acceptâ, aliter, quàm debet, utitur, ac equum commodatum longius, quàm oportet, abducit. Solò

tamen animò, vel etiam verbò, aut scripturâ furtum non patrat, si contractatio defuerit *l. furtum 1. §. 1. l. vulgaris 21. §. 7. l. si quis 52. §. 19. ff. eod.*

Dicitur II. *fraudulosa*. Furtum siquidem est ex numero Delictorum, quæ fraudem desiderant & dolum *l. inter omnes 46. §. 7. ff. d. t. præsumitur autem dolus, ubi de contractatione constat arg. l. si non 5. Cod. de Injur.* nisi contractans homo integre fidei, aut singularis amicus extiterit per *l. cum creditor 55. ff. d. e. l. merito 5. in pr. ff. Pro Socio.*

Dicitur III. *lucri faciendi gratiâ*. Alium finem

finem si contractator rei alienæ quærat, ac rem furripiat, ut eam corrumpat, alteri noceat, injuriam inferat, fallat & decipiat, insolentiam aut libidinem expleat, non furti, sed injuriæ vel L. Aquiliæ Delictò obstringitur *l. verum est 39. l. falsus 43. §. 3. l. in furti 50. §. ult. l. si quis 52. §. 20. l. qui injuria 53. in pr. ff. de Furt.*

6. Dicitur IV. *vel ipsius rei, vel usûs ejus, possessionisve*. Nec enim is solum tenetur furti, qui rem ipsam contractavit, sed etiam qui usum aut possessionem alterius intervertit, ut constat *ex num. 2. & §. furtum 6. Inst. de Oblig. qua ex Del. l. si quis 52. §. 2. ff. d. t.*

7. Interim, ut definitio hæc manca non sit, erit supponendum, dominum, cujus res fraudulenter contractatur, in vicium esse: si enim rem alienam quis auferat, putans, dominum oblectari, eum tamen consentiat, licet theologice loquendò peccet, juridice tamen de furto conveniri nequit *§. sed & 8. Inst. de Obligat. qua ex Del.*

8. Dividitur furtum I. in manifestum, & nec manifestum. *Manifestum* censetur, quando fur deprehenditur in flagranti, vel eò saltem

tempore, quò locum, illa die pro mansione destinatum, cum re furtiva necdum attingit *§. furtorum 3. Inst. de Obligat. qua ex Del.* sive deprehendatur ab illo, cujus est res furtò surrepta, sive ab alio *l. fur est 3. in pr. & §. 1. l. si quis 7. §. ult. ff. de Furt.* Quod si visus tantum fuerit, non autem acclamatus, fur manifestus non censetur *d. l. si quis 7. §. 1. & 2.* non obstante textu in *cit. §. furtorum 3.* ubi, dum requiritur, ut fur visus vel deprehensus fuerit, particula *vel* pro particula & intelligenda est *arg. l. cum quidam 4. Cod. de F. S.*

Dividitur II. in *parvum*, cujus æstimatio est infra 5. solidos; & *magnum*, cujus æstimatio 5. solidos seu aureos hungaricos æquat aut excedit. *Ord. Crim. art. 157. & 160.*

Dividitur III. in *simplex*, cui nulla circumstantia aggravans est annexa; & in *qualificatum* seu periculosum, quod habet annexam circumstantiam aggravantem, v. g. vim, effractionem, locum sacrum &c. Dividitur IV. 12. in *primum & iteratum*; de qua & aliis divisionibus videantur Clariff. D. Gledic *furi. pr. terris. tom. 1. p. 2. cap. 1. §. 2.* Clariff. D. Franz ad *tit. Inst. de Obligat. qua ex Del. p. 2. §. 4.*

§. II.

Quòdnam sit objectum furti?

13. Objectum furti est res aliena, vel simpliciter, vel secundum quid, puta, quòd usus vel possessio spectet ad alium, ut patet *ex num. 6.*

14. Nec interest, sitne res illa corporalis vel incorporalis: cum enim, ut statim advertimus, furtum consistere possit in usu & possessione, tanquam rebus incorporalibus; extra dubium est, quòd furtum in rebus incorporalibus locum inveniat.

15. Quoad res corporales autem oportet ut sint mobiles: quia explosa est antiquorum sententia, dicentium, rei immobilis furtum posse fieri *§. quod autem 7. Inst. de Usucap.*

16. De libero homine, num objectum furti

constituat? Dubitatur. Gledic *cit. l. §. 5. num. 11.* sic distinguit, quòd, si liber homo spectetur tantum quoad se, cum ælimationem non recipiat, objectum furti non constituit; sin autem consideretur, quatenus patriæ potestati adhuc subiectus est, ad objectum furti reducatur: quia jus patriæ potestatis, quòd ælimationem non refugit, intervertitur.

At Gonzalez in *Comment. ad 17. cap. qui furatur 1. de Furt. num. 7.* admittit, quòd liber homo, secundum se consideratus, objectum furti constituit per textum in *cit. cap. & rationem*, quòd furtum etiam in rebus sacris, quæ sunt extra commercium, admittatur.

§. III.

De Conditione furtiva.

18. EX furto præter obligationem, rem furtivam restitucndi, velut effectum proximum, resultat, tanquam effectus remotus, actio tum civilis, tum criminalis. *Civilis* vel est rei persecutoria vel pœnalis. *Rei persecutoria* est conditio furtiva, quæ definitur, quòd sit actio personalis, quæ rem, furtò ablatam, unacum fructibus & interesse, repetimus.

19. Dividitur in conditionem certi & incerti. *Conditio certi* est, quæ res ipsa, per furtum subtrahita, repetitur. *Conditio incerti* est, quæ non res ipsa, sed possessio, usus, vel interesse repetitur. *Conditio certi* (quæ simpliciter vocatur conditio *l. eum qui 14. §. 16. ff.*

de Furt.) datur soli domino & ejus heredibus *l. in furtiva 1. l. in re 8. in pr. ff. de Condit. furti.* *Conditio incerti* datur tum creditori, cui dignus est surreptum *l. & idem 12. §. ult. ff. d. t.* tum commodatario & conductori, quibus res commodata vel locata fuit subtrahita, & eorum heredibus *l. ult. §. 3. Cod. de Furt.* Ultraque datur passivè contra furem quemcumque, manifestum & nec-manifestum *l. fove manifestus 10. in pr. ff. de Condit. furti.* Id, quòd prorsus est singulare, quòd, cum reliquæ conditiones dentur non-domino contra dominum *l. ult. ff. Usufructuar. quemadmod. cap. fur in suum odium dominus esse fingatur, ut conditio furtiva conveniri possit*

235. sic itaque 14. *Inst. de Actionib.* Datur etiam contra furis heredes, & quidem (quod pariter est aliquid singulare, & contra naturam actionis rei persecutoria, ex Delicto proveniens) in solidum per textum apertum in l. in conditione 9. ff. de Condit. furti.

24. In deducenda hac conditione in iudicium, prater furtum, probandum est dominium, si conditio certi instituat *arg. l. in furiva 1. ff. d. i. non quidem exacte & plenè, sed minus plenè, veluti docet Gletle Furisprud. terrib. 1. 2. cap. 1. §. 7. n. 6. cum absurdum foret,*

actorem à reo convento seu fure tantum ex eo capite repelli, quòd dominium accuratè non probaverit. Si tamen constaret, vel à fure probari posset, rem non ad actorem, sed tertium pertinere, furem audiendum existimat Stryck in *tract. de Action. forens. sect. 1. membr. 10. §. 4. arg. l. cum qui 14. §. 16. ff. de Furti.* In conditione incerti probandum est, quòd actoris interit, rem ablatam non fuisse per l. & idè 12. §. ult. ff. de Condit. furti. D. Franz ubi supra sub n. 48.

§. IV.

De Actione furti penali.

27. Actio furti penalis alia confurgit ex furto manifesto, alia ex furto nec manifesto. Prior est pretoria, & datur in quadruplum: posterior est civilis, & datur in duplum §. penult. §. ult. *Inst. de Obligat. ex Del. §. ex maleficio 18. Inst. de Actionib.* Utraque tamen est merè penalis, personalis, perpetua, & famosa per citatos textus & pr. *Inst. de Perpet. & temporal. act. §. ex quibusdam 2. Inst. de Pen. temere litigant.*

29. Competit hæc actio tam domino, quam alteri, cuius interest, rem ablatam non fuisse; sub hac tamen modificatione, quòd, si dominus ipsemet rem actualiter & naturaliter non possideat, sed v. g. eam commodaverit, locaverit, deposuerit, non aliter possit agere, quam si commodatarius, conductor, aut depositarius extra culpam, aut non solvendo sit §. item si 11. *Inst. de Actionib. l. itaque 12. in pr. ff. de Furti.* quòdve alius non-dominus v. g. commodatarius, conductor, depositarius tunc demum actionem furti movere possit, quando periculum rei sustinet, ac culpam admisit d. §. item si 11. l. cum qui 14. §. 14. & 16. ff. d. i.

31. Dixi: culpam admisit: qui enim in dolo versatur, vel quia rem ipsam dolosè detinet, sicuti fur; vel quia per dolum dat animam furto, nullatenus actione furti juvatur l. sum is 11. d. l. itaque 12. §. 1. d. l. cum qui 14. §. 8. ff. de Furti. Lauterbach. *ibid. §. 37. & seq.*

32. Competit adversus furem duntaxat, & si plures sint, adversus singulos in solidum l. vulgaris 21. §. 9. ff. d. i. Adversus heredes furis non competit, nisi lis cum defuncto contractata fuerit: nam actiones merè penales contra heredes delinquentis non porriguntur §. non autem 1. *Inst. de Perpet. & temporal. act.*

33. Planè adversus certas personas, etiam si furtum admiserint, actio furti non datur: nec enim, si parentes liberis, aut liberi parentibus quidquam auferant, actio furti locum obtinet l. ne cum 16. l. seroi 17. in pr. l. si quis 12. §. 4. ff. de Furti.

34. Quis 12. §. 4. ff. de Furti. nisi peculium sit caesrens, in cuius subtractione potest quidem actio furti moveri, non tamen directa vel fa-

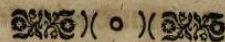
mosa, sed utilis in factum non-famosa d. l. ff. quis 12. §. 5. & 6. Lauterb. *ibid. §. 42.* Si milititer si, durante Matrimonio, unus conjugum alteri quid furti, non actio furti, sed, si absque intentione divortii res ablata fuerit, intentatur simplex conditio, ex Jure Gentium descendens, ut loquitur Jctus Marcianus in l. rerum 25. ff. de Action. rer. amotar. aut actio in factum, ut eam vocat Imperator in l. divortii 2. Cod. eod. tit. vel, si intuitu futuri divortii subtractio contigerit, actio rerum amotarum instituitur l. 1. ff. de del. rer. amot. Stryck in *tract. de Action. forens. cit. sect. 1. membr. 10. §. 7. 8. & 9.*

Objectum hujus actionis est duplum vel quadruplum; cum distinctione tamen, ut, si res ipsa fuerit siue preta, pretium illius duplex aut quadruplex, ac pro equo v. g. centum florensis alioquin valente ducenti vel quadringenti restituantur l. furtivam 74. ff. de Furti. sin autem usus vel possessio contractetur, interesse ad duplum aut quadruplum aestimetur d. l. furtivam 74. & l. inter omnes 46. §. 1. ff. de Furti. Et licet Grönnewegen de LL. 37. abrogat. sentiat, penam dupli vel quadrupli moribus hodiernis exolevisse: refellit tamen à citato Stryck §. 6. & adducit in confirmationem Nemesis Carolina *art. 157. & seq.* ubi expressa fit mentio dupli vel quadrupli. Quòd autem rarissè agatur ad duplum vel quadruplum, causa est: quia plerumque fures sunt pauperes, & actores plus non querunt, quam indemnitatem suam.

Probatio in presentè actione facilis est; nam id solum est probandum; furtum ab adversario commissum, & nostra eapropter interesse. Gletle ubi supra §. 6. n. 14.

Cum hac actione subinde concurrat alia, quando furtum est commissum occasione incendii, ruinae domus, naufragii, ratis aut navis expugnatae: datur enim tunc à Pratore contra furem intra annum actio in quadruplum, & post annum in simplum l. Prator ait 1. in pr. & i. ff. de incendio, ruina, ratis, navis expugnata.

§. V.

§. V.

De Furti actione criminali.

40. In furto criminaliter agi potest vel ex Jure Civili, vel ex Jure Carolino, vel ex Jure Canonico. Jure Civili agitur ad poenam extraordinariam l. ult. ff. de Furti. Jure Carolino diversa invenitur poena, & si furtum sit magnum, ac cetera concurrant, ad poenam laquei devenitur. Confer. art. 160. & plur. seq. & ex nostris Clarissimis Jctis D. Blumlacher in *Commentar. ibid.* D. Gletle Furisprud. terrib. cit. l. §. 8. D. Franz ad tit. In-

stitut. de Obligat. ex Del. p. 2. à n. 51. De Jure Canonico fur (ubi crimen est notorium) infamia notatur cap. infames 17. VI. quest. 1. & si Clericus sit, propter furtum notabile vel iteratum per sententiam ab Ordine & officio Clericali deponitur cap. presbyter 12. Diff. 81. excommunicandus etiam, si incorrigibilem se ostendat, & Curia seculari tradendus cap. cum non ab homine 10. de Judic. P. Wiestner ad tit. de Furt. n. 31. & seq.

SECTIO II.

De Rapina, & aliis furtis in specie.

SUMMARI A.

- 43. Describitur rapina. 44. & seq. Describitur actio vi bonorum raptorum. 46. Inducitur illius subjectum. 47. Designatur objectum & probatio. 48. Subjicitur persecutio & coercitio criminalis. 49. Describitur sacrilegium.
- 50. Vocatur subinde Ecclesiarum violatio. 51. & seq. Illius poena. 52. & seq. Explicatur furtum rigni & actio de rigno juncto. 57. & seq. Declaratur furtum arborum & actio arborum furtim casarum.

§. I.

De Rapina.

43. Rapinam Imperator in tit. *Inst. de Vi bon. raptor.* constituit in secundo loco inter Delicta privata; & rectè: quoniam est species furti, & nihil aliud, quam furtum violentum, seu adhibita vi & violentia commissum; indeque etiam actiones illæ, quæ oriuntur ex furto, oriuntur ex rapina pr. *Inst. d. r.*

44. Insuper ex rapina descendit actio specialis, vi bonorum raptorum appellata, quæ describitur, quòd sit actio pretoria, personalis, & mixta, quòd rei violenter nobis ablata quadruplum (cui simplum inest) persequimur. Dixi: cui simplum inest: quia quadruplum non est mera poena, sed tantum est poena quoad triplum, & quoad simplum continet rei persecutionem d. pr. *Inst.* Et hinc quoad simplum est perpetua, & quoad triplum annalis d. pr.

46. Datur hæc actio omnibus illis, quibus actio furti conceditur §. sanè 2. in fin. *Inst. d. r.* Datur autem passivè contra solos raptores, non item contra heredes, licet aliquod lucrum ad illos ex rapina pervenerit: Prator siquidem,

velut actionis istius author, conditionem furtivam contra heredes sufficientem existimavit l. prator 2. §. penult. ff. de vi bon. raptor.

Quoad objectum, quatenus est poenale, & 47 triplum continet, aestimatur hæc actio, sicut actio furti d. l. prator 2. §. 3. & 22. Quoad probationem nil aliud desiderat, quam ut interesse vel modicè doceatur, & ostendatur, rem in vel ex bonis actoris existisse, & violenter à reo ablatam fuisse d. §. sanè 2. *Inst. d. l. prator 2. §. 24. ff. de vi bon. raptor.* Quoad persequutionem & coercitionem criminalem in foro seculari videatur Gletle Furisprud. terrib. cap. 3. §. 5. Quoad poenas Canonicas præcipua est excommunicatio ferenda sententiæ per cap. de illis 1. & cap. excommunicationi 3. de Raptorib. imò & latæ sententiæ ac S. Pontifici, in Bulla Cæno casu 4. reservata, si quis rapiat bona naufragorum Catholicorum. Fusè & eruditè Gonzalez in *commentar. ad cit. cap. excommunicationi à num. 2.*

§. II.

De Sacrilegio.

49. Furti quoque species est Sacrilegium, quòd res sacra contractatur. Contractatur autem tripliciter: I. si res sacra è loco sacro; II. si res profana è loco sacro; III. si res sacra è loco profano auferatur. Utrovīs modò contractetur, verum sacrilegium esse censetur, non tantum in Jure Canonico per cap. quisquis 21. XVII. q. 4. sed etiam in Jure Carolino art. 171. & seq. Primò tamen & secundò modò facta contractatio in Lib. V. De-

cretal. tit. 17. violatio Ecclesiarum nuncupatur.

Pœna sacrilegorum de Jure Canonico est excommunicatio latæ sententiæ d. cap. quisquis 21. Summoque Pontifici, saltem ubi denunciatio præcessit, reservata cap. conquestui 22. de Sentent. excommunicat. Quòd si noluerint satisfacere, non admittuntur ad poenitentiam, nec ad sepulturam Ecclesiasticam; sin autem satisfacere voluerint primùm in

in extremo articulo, & non potuerint, Sacramenta quidem iisdem conferri, Clerici tamen

sepulturæ non possunt interesse cap. super eo 2. de Rapt. & ibi Gonzalez in comment. n. 8. & seqq.

§. III.

De Furto Tigni.

53 Furtis specialibus annumeratur furtum tigni, seu materiæ, ex qua componitur ædificium v. g. tegularum, lapidum, perticarum, columnarum &c. si enim hujusmodi tignum alteri subtrahatur, & alieno ædificio junctum fuerit, domino materiæ actio de tigno juncto conceditur adversus jungentem, ut in pœnant duplum præstet l. lex duodecim 1.

p. 2. cap. 2. §. 1. num. 5. Attamen, ut docent Stryck in cit. tract. de delict. forens. sect. 1. membr. 10. §. 12. Lauterb. ad cit. tit. ff. §. 2. Miller ad Struv. cit. l. lit. b. etiam bonæ fidei possessor, non quidem dolosè, sed culposè delinquit, quod non melius in qualitatem & conditionem tigni per se vel alium inquisiverit.

54 In pr. ff. de Tigno juncto. Et quamvis eadem actio competat adversus eum, qui bonâ fide creditur, tignum, quod ædibus suis conjunxit, alienum aut furtivum non esse, prout contra Zosium ad cit. tit. ff. num. 4. propugnant Struv. exercit. ad pand. 48. th. 28. Eckold ad eund. tit. §. 4. Gletle Jurisprud. terrib. d.

In eo nihilominus majori favore potitur bonæ quàm malæ fidei possessor, quod ille non tantum regressum habeat adversus venditorem aut alium traditorem ligni; sed etiam à furto censetur immunis, nec possit conditione furtivâ vel alia actione rei persecutoria conveniri. Stryck cit. §. 12.

§. IV.

De Furto Arborum.

57 Furti specialis reatum incurrit, qui arbores alienas, aut etiam vites, hederas, arundines, virgultas &c. clam succidit: convenitur enim actione arborum furtim caesarum, ut duplum præstet ejus, quod alterius interest, arborem caesam non esse l. furtim 7. §. ult. l. faciendâ §. in pr. & l. 1. ff. Arborum furtim cas. 58 Interim si quis arbores alienas succidat, non animò lucrificandi, aut ligna in usum & utilitatem suam convertendi, furti reus non habetur d. l. furtim 7. §. 1. d. l. faciendâ 8. §. 2. ff. d. 1. Gletle cit. p. 2. cap. 2. §. 4. num. 2.

Illud & notandum & mirandum videtur, quod Jctus Cajus in l. sciendum 2. ff. d. 1. assereret, eos, qui arbores, & maxime vites ceciderint, etiam tanquam latrones puniri. Explicationem tamen & simul rationem pandit cit. Stryck §. 15. quod nempe hæc æquiparatio de necessitate puniendi duntaxat, non item de pœnæ quantitate sit intelligenda: si enim, qui vites cædit, illa, quæ ad vitæ sustentationem homini sunt necessaria, aufert; & hinc ut latro, qui hominis vitæ struit insidias, æstimatur. Idem ferè scribit Brunn. ad cit. l.

SECTIO III.

De Damno, ab homine dato.

SUMMARIÆ.

60. & seq. Describitur damnum, ab homine datum. 62. & seq. Illius declaratio quoad objectum ex Jure Romano. 64. Praxis bodierna. 65. & seq. Sufficit culpa omissionis vel commissionis. 67. & seq. Ubi culpa non præstatur ex natura contractus, non potest agi ex L. Aquilia. 70. & seq. Res in Delicto Legis Aquilia debet fieri deterior. 72. & seq. Oritur obligatio reparandi damnum. 74. Et quidem in conscientia ante omnem sententiam, si dolus concurrat. 75. &

seq. Vel culpa theologica. 77. & seq. Non autem si culpa tantum juridica subsit. 81. & seq. Opponuntur & resolvuntur contrariæ. 89. & seq. Post sententiam oritur obligatio in foro conscientie, non autem pro foro conscientie. 92. & seq. Describitur actio L. Aquilia. 94. & seq. Dividitur in directam, utilem, & subsidiariam. 98. & seq. Indigitur subiectum. 101. & seq. Notatur objectum. 103. An dolor æstimetur?

§. I.

Quid sit damnum, ab homine datum?

60 Damnum, ab homine datum, vocatur aliud damnum, injuriâ datum, aut Delictum Legis Aquiliæ: eò quod Aquilius Tribunus per suum plebiscitum illud vindicaverit; & tertio loco inter Delicta privata à Justiniano refertur.

61 Definiri potest, quod sit Delictum, quod res aliena dolò vel culpa diminuitur.

Dixi l. res aliena. Ubi tamen in ordine ad 62 Juris Romani intelligentiam sciendum est, fuisse differentiam inter res. Nam in primo capite Legis Aquiliæ solum dabatur potestas agendi de damno, quod illatum est servis alienis, & quadrupedibus, quæ pecudum numero sunt, occisis, ad hoc, ut æstimatur præstetur ad tempus, quod servus aut quadrupes eò anno

annò plurimi fuit l. lege aquilia 2. in pr. ff. ad L. Aquil.

In tertio capite (de secundo quippe non extat documentum authenticum) dabatur potestas agendi de cæteris rebus & damnis, ut, si quis servum aut animal, tam quadrupes quàm bipes, quod etiam pecudum numero non habetur; tantum vulneraverit, aut rem aliam quamcumque corruperit, vel destruxerit, præstet æstimationem ad tempus, quò ea res inquam in summo pretio fuit à 30 diebus proximis l. sfervus 27. §. 5. ff. d. 1.

64 Cùm autem, attestante sic Brunn. ad l. sfervus 27. d. 1. num. 7. Lauterbach ad eund. tit. §. 24. Stryck in usu mod. pand. ad cit. tit. §. 2. hodie quoque usum fori communiter à DD. approbata sit sententia; damnum non amplius æstimari secundum bonitatem; quam res antea habebat, sed juxta statum præsentem, in quo fuit tempore damni dati; adeoque eum, qui equum claudum occiderit, tantum ad leve pretium, quò tunc temporis vendi potuisset, refundendum adtingi, quamvis antè septimanam unam aut alteram rectò pede incefferit, majorique pretio constiterit: hinc ex judicio citati Stryckii nihil interest, qualls sit res, per dolum aut culpam alterius diminuta.

65 Dixi II. dolò vel culpa. Dolus enim determinat non requiritur, sed culpa sufficit; etiam levissima l. in lege 44. in pr. ff. d. 1. id est, que qui per negligentiam, incuriam, aut imperitiam qualemcumque læsit alterum, hujus Delicti reus est l. sed est 7. §. 1. & ult. litem Juris 8. in pr. & §. 1. l. si putatur 3. ff. d. 1. cap. ult. de Injur. & damno dato. Similiter non requiritur, ut culpa sit commissionis; sed etiam sufficit culpa omissionis; dum Medicus v. g. qui medicinam ab initio præscripsit, ac curationem postea dereliquit; item famulus, qui obdormivit, & per hoc incendio causam posuit, delinquere censentur d. litem ju-

ris §. in pr. l. sfervus 27. §. 9. ff. ad L. Aquil. cap. sfervus 5. d. cap. ult. in fin. de Damno dato.

Num autem culpa levissima sufficiat ad Delictum, quando ex natura contractus non datur obligatio ad culpam levissimam, velut accidit in emptione, venditione, locatione, condictione, deposito &c. In disceptationem venit: Arridet tamen sententia negans P. Engel ad tit. de Injur. & damno dato num. ult. Struvii exercit. 14. th. 20. Eckold ad tit. ff. ad Leg. Aquil. §. 1. Lauterbach ad eund. tit. §. 9. Stryck in usu mod. ib. §. 14. Gletle Jurisprud. terrib. cit. p. 2. cap. 4. §. 3. num. 24. Clariff. D. Franz ad cit. tit. Inst. num. 28.

Ratio est: tum quia similis culpa non imputatur in pœnam, sed condonatur; & pro casu fortuito reputatur: tum quia cæteroquin in vanum disputaremus, qualis in singulis contractibus præstetur culpa, si, deficiente actione ex contractu, ad actionem L. Aquiliæ convolare liceret.

Quòd verò subinde deur actio L. Aquiliæ, quin detur actio ex contractu, prout refertur casus dubitabilis in l. sed & §. 1. ult. ff. d. 1. id non provenit ex gradu culpe, sed ex defectu objecti, vel subiecti, aut causa alia.

Dixi III. diminuitur, hoc est, deterior efficitur, aut omninò destruitur. Si damnum acciderit in re salva & integra, forte quòd aliquis vinum nostrum ebiberit, uvas maturas decerpserit, æstimatum alienum indue- rit, Delictum L. Aquiliæ non confingit l. sfervus 27. §. 25. l. qui occidit 30. §. 2. ff. d. 1. quia res non diminuta vel corrupta, sed ad usum naturalem adhibita censetur.

Sin autem quis vinum nostrum effuderit, uvas immaturas decerpserit, æstimatum laceraverit, aut conspurcaverit, oritur Delictum Aquilianum d. l. sfervus 27. §. 15. & 25. quia res ad usum alium, quàm sibi connaturalem, destinata videtur.

§. II.

Qualis obligatio nascatur ex damno, ab homine dato?

62 EX damno, ab homine dato, nascitur obligatio, damnum illud resarciendi, veluti constat ex l. Inst. ff. & Cod. ad L. Aquil. Equus enim videbatur, ut damnum compenset, qui, per culpam est nocens, quàm ut innocens illud sustineat.

63 Sed ingens hic miscetur concertatio, num ista obligatio stringat in foro conscientie, ita ut ille, qui damnum intulit, teneatur ante vel post sententiam Judicis damnum reparare? Omissis aliorum opinionibus, sensum & sententiam meam per sequentes assertiones explico, & dico I. Quando damnum est datum ex dolo, damnificans ante omnem sententiam id compensare tenetur. Ita omnes. Ratio est: quia, qui damnificat alterum ex proposito, tenetur ex ipso Naturali Jure damnificatum servare indempen, & jus, iniquè violatum, redintegrare.

64 Dico II. Quando damnum est datum ex culpa, P. SCHMIEB JURISPR. CAN. CIV. TOM. III.

pa non tantum juridica sed etiam theologica, quæ scilicet cum advertentia, ad peccatum sufficiente, est conjuncta, damnificans ad damni resarcitionem ante omnem sententiam obligatur. Ita potiores DD. Ratio est: quia, ubi culpa theologica concurrat, intervenit peccatum mortale vel veniale. Sed peccatum mortale vel veniale se ipsò productum conscientie, ut damnum, culposè datum, per congruam satisfactionem expurgetur. Ergo &c.

Neque dicas: Lex pœnalis non obligat ante sententiam in conscientia. Sed L. Aquilia est pœnalis. Ergo &c.

Resp. enim totum syllogismum transmitti posse, negandò suppositum, quòd, si damnum culpam theologicam habeat adjunctam, obligatio resarciendi proveniat ex Legge Aquiliæ nam, antequàm Aquilius Tribunus in lucem emerit, Jus illud antiquissimum, & Natu-

rae rationali congenitum, reparationem damni, peccaminose causati, demandavit.

77 Dico III. Quando damnum est datum ex culpa merè juridica, obligatio satisfaciendi non contrahitur in conscientia ante Judicis sententiam. Ita Innocentius in cap. sicut 6. de Homicid. Sylvester in Summa V. culpa num. 1. & 6. Molina de F. & F. tr. 2. disp. 698. num. 6. Layman Theol. Moral. lib. 3. tract. 3. p. 1. cap. 6. num. 2. Haunold de F. & F. tr. 2. num. 178. Wiestner ad tit. de Injur. & damno dato n. 33.

78 Ratio est: quia implicat contradictionem, ut aliquis obligetur in conscientia ad restitutionem absque eo, quod conscientie reatum incurrit. Ergo etiam implicat contradictionem, ut aliquis obligetur in conscientia ad restitutionem absque eo, quod culpam theologiam admiserit: nam sine culpa theologica aliquis non fit reus coram DEO; sicque etiam non fit reus in conscientia, nec obligatio in conscientia contrahitur.

79 Confirmatur I. DEHS neminem punit ob culpam juridicam, nisi concurrat theologica. Ergo etiam nemini obligationem restitutionis aut satisfactionis imponit ob culpam juridicam, nisi theologica concurrat: hæc siquidem obligatio faceret aliquem reum pœnæ Divinæ, casu quo non fuisset impleta; & consequenter, cum deficiat reatus pœnæ, deficit quoque obligatio restitutionis aut satisfactionis.

Confirmatur II. obligatio in conscientia debet esse manifesta vel omnibus vel pluribus saltem hominibus: hæc autem obligatio, ut damnum absque peccato theologico causatum restitueretur, nec omnibus nec pluribus hominibus est manifesta: cum plerique se credant, à restitutione vel restitutione immunes, quando reatum conscientie non advertunt.

81 Objicies: Lex Aquilia potuit velle, ut damnum, culpa merè juridica datum, repararetur ante sententiam; & de facto sic voluit: utpote cum sit absolutè præceptiva, nec coërcitionem, sed utilitatem publicam proximè habeat pro fine. Ergo &c.

82 Resp. utrumque negari posse, & quod Lex Aquilia potuerit, & quod voluerit ante sententiam in conscientia obligare. De potentia constat à num. 76. non dari obligationem conscientie sine reatu conscientie & culpa theologica.

De voluntate potest imprimis negari, quod L. Aquilia sit absolutè præceptiva: cum enim in pœnam culpæ resecutionem damni præcipiat, sine absurdo pœnalis appellatur arg. dictorum in num. 55. Deinde, si pœnalis non sit, saltem non est absolutè sed conditionatè præceptiva, & in præsumptione culpæ theologice fundata per textum notabilem in l. sed & §. 1. & 2. ff. ad L. Aquil. ubi non obscurè in damificante requiritur capacitas injuriæ, & advertentia ad damnum; quæ sanè advertentia culpam juridicam vertit in theologicam: ut aded, si hæc conditio seu præsumptio, in qua L. Aquilia

fundatur, cesset, obligatio quoque damnum reparandi cesset.

Inslabis: Jus Canonicum, vel æquitatis & obligationis Naturalis tenacissimum, absolutè & indistinctè jubet resecutionem damni, si culpa, negligentia, vel imperitia damnicantis evenerit; nec admittit exculationem ignorantie, quando quis scire debuit, ex fallo suo facturam posse contingere juxta manifestam decisionem in cap. ult. de Injur. & damno dato. Ergo præceptum satisfaciendi de Jure Canonico non est pœnale, vel conditionatum, sed absolutum.

Resp. Jus Canonicum non aliter sentire, quàm Jus Civile: quantumvis enim tam scientem quàm ignorantem ad satisfactionem & compensationem damni obstringat, non tamen aliam intelligit ignorantiam, quàm theologice culpabilem, ut colligitur ex verbis, si scire debuisti: qui enim scire potuit & debuit, ex facto suo damnum fecerit, culpæ theologice reus est, aut reus esse præsumitur.

Urgebis: culpa levissima juridica potest esse sine theologica. Sed damnum, ex culpa levissima juridica datum, vindicatur à Lege Aquilia ex num. 63. Ergo vindicatur damnum, quod datum est sine culpa theologica.

Resp. distinguendò minor. Sed damnum, ex culpa levissima juridica datum, vindicatur à Lege Aquilia absolutè, nego minor. præsumptivè concedo minor. Ergo vindicatur damnum, quod datum est sine culpa theologica; distinguo consequ. si vindicaretur absolutè, concedo consequ. si vindicaretur conditionatè, nego consequ.

Dico IV. Obligatio resecutionis damni, sine culpa theologica causatum, post Judicis sententiam stringit in foro conscientie, sed non pro foro conscientie. Sic quoad substantiam Haunold de F. & F. tr. 2. num. 178. Ratio est: quia, sicut Lex Aquilia, jubens resecutionem damni, ex dictis in num. 84. est fundata in præsumptione particulari culpæ theologice; ita etiam sententia, in eadem præsumptione est fundata. Atqui Lex, in præsumptione particulari fundata, obligat quidem eatenus in foro conscientie, quatenus illius observantia, quando de veritate contraria non constat, absque scandalo declinari non potest; non autem obligat pro foro conscientie, dum, quod aliquis ex præsumptione falsa alteri dedit, per tacitam compensationem rursus acquirere potest. Ergo &c. Conferatur in Lib. I. tract. de Jure Legali cap. 1. à num. 290.

Neque dicas: Legem Aquiliam, & sententiam, illi conformiter latam, potius in præsumptione generali quàm particulari fundatam esse. Nam contra est: quod Lex Aquilia & sententia, illi conformiter lata, ut antea monstratum erat, fundetur in præsumptione advertentie ad damnum; quæ præsumptio utique particularis, non generalis est.

§. III.

Qualis actio nascatur ex damno, ab homine dato?

92 Pro consequenda damni, ab homine dati, reparatione nascitur actio Legis Aquiliæ, quæ ob damnum, injustè causatum, contrahitur damnicantis, ut, quanti res eò anno vel 70 diebus proximis plurimè fuit, præset.

93 Est hæc actio personalis, utpote descendens ex Delicto. Est perpetua, quia Civilis. Est rei persecutoria respectu actoris, qui, si tempore damni illati res plurimè fuerit, id solum, quod abest ex patrimonio, consequitur; licet ex parte rei, ad quem ex sterili Legis Aquiliæ delicto nihil pervenit, pœnalis appellari queat. Gletle Jurisprud. terrib. cit. p. 2. cap. 4. §. 5. num. 2.

94 Dividitur in directam, utilem, & in factum. Directa est, quæ directè provenit ex verbis & sententia Legis Aquiliæ, quando scilicet damnum est datum corpore in corpus, ut contingit, quando quis quadrupedem manu occidit.

95 Utilis est, quæ oritur ex mente & ratione Legis Aquiliæ, quando nimirum liber homo damnum est passus, aut alias damnum corpori, non autem corpore, datum est, ac v. g. jumentum, per alterius exagitationem & terrorem in præceps est actum, aut equus, stabulo inclusus, subtrahens pabulo, interit.

96 Subsidiaria in factum est, quæ neque ex sententia, neque ex mente L. Aquiliæ pullulat, sed ex interpretatione Prudentum ob singularem æquitatem à Prætoribus fuit recepta, quando videlicet damnum nec corpore, nec in corpus est datum, veluti si quis alienum canem aut pecus inclusum solverit, ut fugam capefferet.

97 Textus in §. ult. Inst. ad L. Aquil. In foro tamen, in quo ex num. 64. non amplius attenditur ad estimationem damni per retrocessionem ad tempus præteritum, nihil interesse, quatenam instigator actio, conformiter suæ doctrinæ notavit Struyck in usu mod. Pand. ad cit. tit. §. 6. id ipsum ferè sententia Brunem. ad l. quæ actio 7. d. 1. n. ult.

98 Conceditur hæc actio non alteri, quàm cuius interest propter jus in re v. g. dominium aut usufructum, damnum non fuisse datum l. item Mela 1. §. 6. & ult. ff. ad L. Aquil. Si tantum interfit propter jus ad rem, forte quod res diminuta fuerit alicui locata vel

commodata, actio Legis Aquiliæ eidem non competit d. l. §. 9.

Conceditur hæc eadem actio contra damnicantem; & si plures ad damnum indivisibile concurrerint, subque concursu Titium v. g. oppreserint aut vulneraverint, omnes quidem in solidum conveniri possunt de Jure Romano ad excessum estimationis, ad tempus præteritum relatæ; nec unius solutione liberantur alii d. l. item Mela 1. §. 2. At de Jure hodierno, ubi ex num. 64. tantum agitur ad estimationem pro tempore damni illati, qui sum consecutus est ab uno, non habet ulteriorem actionem adversus alios arg. l. acquissimum 1. §. 4. ff. de oper. quem & c. Struyck in usu mod. ad cit. tit. §. 21.

Contra hæc redes damnicantis ista actio non porrigitur §. his autem 9. Inst. l. inde Neratius 23. §. 8. ff. ad L. Aquil. quia respectu rei est pœnalis, ex quo Delicto tali promanat, ex quo hæredes nihil participant.

Petitur hæc actio reparationis damni, de Jure communi secundum estimationem quanti plurimè; de Jure moderno secundum estimationem in statu præsentis, ut dictum in num. 64. Habetur etiam in homine vel animalo occiso aut vulnerato ratio sumptuum & impensarum in curationem, aut operarum cessantium §. illud 10. Inst. l. quæ actio 7. in pr. l. ait Lex 21. §. ult. d. l. inde Neratius 23. in pr. ff. de Dolor autem, ex vulnere vel percussione contingens, de Jure Communi non estimatur arg. d. ex hac 3. ff. Si quadrupes. Lauterbach cit. §. erroris que Rabulas forenses arguit Besoldus in thes. pract. sub voce Abtractus quando in libello actionis L. Aquil. pro acceptis doloribus aliquid petunt. Præxin tamen contrariam, si alicubi vigeat, non iniquam esse, defendit Struyck ubi supra §. 10. eaque fundamentum habet in Carol. art. 20. ubi estimatur dolor tortoræ.

Planè interdum datur actio in quadruplum, quando scilicet damnum est datum occasione incendi, ruina, naufragii &c. & actio intra annum mota conformiter decisis in l. Prætor ait 1. in princ. ff. de incendis, ruina & c. & dictis in num. 39.

SECTIO IV.

De Injuria.

SUMMARIUM.

104. Definitur injuria. 105. & seq. Lædè bonorem & existimationem. 107. & seq. Requiritur ad illam dolus. 112. & seq. Et non præsumitur, nisi factum aut verbum expressè contumeliosum sit. 115. & seq. Injuria alia verbalis. 117. Alia realis. 118. Alia levis, alia gravis. 119. & seq. Agitur de personis

injuriatis. 122. & seq. Agitur de injuriatis. 126. Pena injuriæ est ex re avaritia. 127. & seq. Pena famosi libelli declaratur. 130. & seq. Actio pœnalis prætoris ex injuria descendens, examinatur. 131. & seq. Actio pœnalis ex Lege Cornelia exponitur. 137. & seq. Actio rei persecutoria seu recamatoria ex moribus

moribus dilucidatur. 141. & seq. Injuria
collitur dissimulatione. 143. & seq. Remissio-

ne. 145. & seq. Et retorsione. 147. In qua
debet observari moderamen inculpatam tuiola.

§. I.

Quid & quotuplex sit Injuria?

104 Injuria quartò loco ponitur inter Delicta
privata r. t. Inst. & ff. l. injuriarum 7. l. ult.
Cod. de Injur. & appositè ad nostrum scopum
definitur, quòd sit Delictum, quòd alterius hon-
or aut existimatio dolosè læditur.

105 Dixi I. quòd alterius honor aut existimatio.
Quamquam enim honor consistat in hono-
rante; atamen hoc ipsò, quòd quis alterum
honoris loco afficiat contumelià, negat, quòd
erat debitum ex Jure Naturali, & delinquit.

106 Similiter, cum existimatio nostra pendeat ex
aliorum bona de nobis opinione; utique per-
peram agit, qui bonam opinionem nobis apud
alios minuit, aut adimit.

107 Dixi II. dolosè. Si dolus absit & animus in-
juriandi, ac per jocum aliquid contumeliosum
dicatur, aut fiat, injuria non censetur illata.

108 Illud 3. §. 3. ff. de Injur. Item si Magi-
stratus aliquid præceperit aut ordinaverit ex
officio, quòd pertinet ad juris & justitiæ admi-
nistrationem, licet dispendium honoris & exi-
stimationis sequatur, non dicitur injuriam facere
l. injuriarum 13. §. 1. & 6. l. quod respubli-

109 ca 31. ff. d. t. Pariter si Magister aut præ-
ceptor docendi, monandi, vel corrigendi
causà quidpiam in aliquem despectum sui di-
scipuli protulerit, aut egerit, propter dese-
ctum intentionis sinistræ pro injuria non re-
putatur l. sed & 5. §. ult. ff. ad l. Aquil.

110 hæc si quis contra testem in judicio, tanquam
infamem aut suspectum, exceperit, & excep-
tionem probaverit, injuriarum non tenetur
arg. l. eum qui 18. ff. & l. si non convitii 5. Cod. de
Injur. quia, quòd quisque facit ad defensionem
juris sui, nemini debet injuriosum reputari
per l. nullus 55. ff. de R. F. Stryck ad cit.
tit. §. 6.

111 In dubio tam parum dolus & animus in-
juriandi præsumitur, quàm parum aliàs præsu-
mitur Delictum l. merito 51. in pr. ff. pro Socio
Ladlam 6. Cod. de malo malo d. cap. ult. de Presumpt.

112 Nisi factum aut verbum ex se contumeliosum
sit: tunc enim ex animo contumeliandi pro-

cessisse præsumitur d. l. si non 5. Cod. de Injur.
P. Engel ad eund. tit. n. 2. Harpprecht ad pr.
Inst. eod. num. 7. & 10. Nihil juvantest
protestatione interposita, dicendò v. g. tu es
fur aut adulter, salvo honore &c. Stryck
cit. l. Lauterbach ad cit. tit. §. 10. quia pro-

114 tectatur cap. solitudinem 54. in fin. de Appellat. l. si
quis 21. in pr. ff. de A. vel O. H.

Dixi III. læditur. Læditur autem honor &
existimatio dupliciter, dictò & factò; eaque
de causa injuria dividitur in verbalem & realem.
Dictò (quorsum etiam refertur scriptura vel
epistola) læditur, si verbum ex se, vel ex mo-

115 ribus contumeliosum, alteri dicatur §. inju-
ria 1. Inst. l. item apud 15. §. 6. ff. l. pen. Cod. de
Injur.

Si defectus naturalis alicui, quòd
v. g. sit claudus, luscus, aut gibbosus, expo-
nretur arg. cit. l. item apud 15. §. 5. & 27. si
quis verbis obicænis apud virginem utatur
d. l. §. 21. si quis cantet aut prælegat quid-
quam, ferperunt pudorem sigillat d. l.
§. 27. si famosus libellus conscribatur, &
omissò Authoris nomine, de aliquo certum &
famosum Delictum in vulgus spargatur l. Lex
Cornelia 5. §. 9. ff. d. t. l. un. Cod. de Famof. lib.

Factò læditur, si alius exdat, verberetur,
pulsetur d. §. injuria 1. Inst. d. l. Lex Cornelia 5.
in princ. si quis vestem lugubrem in confusio-
nem alterius induat d. l. item apud 15. §. 27. si
quis alteri medium digulum ostendat, aut al-
ter ludibrio exponat d. l. & §. si quis alterum
inebriet, ut exponatur ludibrio. Lauterb. ad
cit. tit. ff. §. 17.

Porro cum factum aut dictum leviter aut
graviter alienum honorem & famam minvere
valeat: hinc injuria alia dicitur levis, & alia
gravis, seu atrox. Desumitur autem gravitas
vel levis l. ex conditione personæ, injuriantis
& injuriatæ; II. ex loco; III. ex tempore;
IV. ex modo; V. ex reipla. Textus in §. pa-
na 7. §. atrox 9. Inst. l. prator edixit 7. §. ult. l.
vulneris 8. l. sed si 17. §. 3. ff. de Injur.

§. II.

De Personis, quæ injuriarum inferunt, aut patiuntur.

119 Personæ, quæ injuriarum inferunt, doli ca-
paces esse debent l. illud 3. §. 1. ff. d. t.
Doli si quis capax sit, injuriæ se obstringit, sive
superior, sive inferior sit: cum etiam Judex
aut Magistratus, qui, Juris ordine non servatò,
aliquid decernit, aut statuit, injuriam committat
l. nec Magistratus 32. ff. eod. & ibi

120 Brunnen. num. 1. & seq. Quin & Ora-
tor Ecclesiasticus, si talia è suggestu perorave-
rit, quæ in unius aut alterius hominis in parti-
culari infamiam redundant, injurià non vacat

121 arg. cit. l. Quamvis eidem prohibitum

non sit, vitia & perverfos populi mores in
governare vehementius perstringere, juxta illud
Istae cap. 58. clama, ne cesses, quasi tuba exalta
vocem tuam; annuntia populo scelera, & domus
Jacob peccata eorum.

Personæ, quæ patiuntur injuriam, sunt ho-
mines cujuscunque generis & conditionis,
etiam rationis usu destituti d. l. illud 3. §. 1. ff.
de Injur. etiam mortui l. injuria 1. §. 4. ff. eod.
quia scilicet jus ad famam & honorem non
perdunt. Nec interest, utrum quis in-
juriam patiatur in persona propria, vel perso-

122 nis

nis, sibi con'unis: sic enim injuria, liberis il-
lata, redundat in parentes d. l. injuria §. 3.
& 5. Brunn. ibid. n. 4. Sic injuria, uxori fa-
cta, refunditur in maritum d. l. §. 3. §. patitur 2.
Inst. d. t. Sic injuria, famulo impacta, refer-
tur in dominum, quando famulus in illius nego-
rio aut servitio erat occupatus §. sed si 6. In-
124 st. l. item apud 15. §. 48. d. t. Sic injuria,
Religioso Irrogata, transit in Monasterium,
cujus honor & fama singulariter ex bona exi-

stimatione membrorum dependet. Magnif.
P. König ad tit. de Injur. n. 7. P. Wessner
ibid. n. 6. Farinac. prax. criminali. quest. 150.
num. 291. Idemque de injuria, Novitio 125
imposità, cum Pasqualigo ex cap. religioso 21.
de Sentent. excommunicat. in 6. ubi injuria
realis, seu percussio, in Novitium attentata,
in contemptum Monasterii cedere sup-
ponitur, rectè deducit P. Engel ad cit. tit.
num. 9.

§. III.

Quis effectus sit Injuriae?

126 Effectus injuriæ proximus est obligatio,
reparandi honorem & famam iniquè læ-
sam. Remotus sunt actiones & remedia;
hinc in finem comparata. Actiones autem
sunt vel civiles, vel criminales. Actio cri-
minalis est colligata, ut injuriarum extra ordi-
nem puniatur §. in summa 10. Inst. d. t. Quòd si
libellus famosus fuerit editus, poena capitalis
in l. us. Cod. de Famof. lib. dicitur; eademque
in Carolina art. 110. innovatur in casu, quòd
crimen capitale alicui impingitur. Lauterb.

127 ad tit. de Injur. §. 69. Extenditur etiam
ad illos, qui libellum famosum, ab alio com-
positum, ferperunt, divulgant, aut inven-
tum apud se retinuerunt; non autem ad alios,
qui libellum, ab alio acceptum, descripserunt,
non animò divulgandi sed penes se pri-
vatim retinendi: tales siquidem impunes de-
clarat Menoch de Arbitrat. Jura. quest. casu

128 263. num. 48. Typographi quoque, qui
talem libellum imprimunt, amittunt impressa
exemplaria, in suis officinis reperta; privan-
ter potestate imprimendi libros, & arbitrarè
puniuntur; ut ex variis Imperii Recensibus
demonstrat Carpzov. Prax. crim. part. 2. q. 98.
num. 11.

129 Actio civilis vel est poenalis, vel rei perse-
cutoria. Poenalis vel descendit ex Jure Ci-
vili in specie sic dictò; vel ex Jure Prætorio.
Ex Jure Prætorio oritur actio estimatoria, quæ
injuriarum passus adversus injuriantem agit, ut
estimationem persolvat. Estque hæc
actio personalis, utpote dimanans ex Delictò.
d. §. in Summa 10. Est famosa, faciens eam, qui
condemnatur ex injuria, infamem l. prator
dicit 7. in pr. ff. d. t. l. prator 2. ff. de his, qui nos
infam. Est annalis, tanquam prætoria & poe-
130 nalis l. si non convitii 5. Cod. eod. Datur
injuriato, qui passus est injuriam tum mediatè
tum immediatè ex num. 123. & seqq. Hære-
dibus verò, cum in eam sapiat vindictam,
quam mortuus remississe præsumitur, non datur
l. injuriarum 13. in pr. l. item apud 15. §. 14.

131 ff. d. t. Datur contra injuriantem, non
item contra illius hæredes citat. textib. cum
poenalis sit.

132 Datur ad estimationem injuriæ, actori ad-
judicandam: in actoris enim stat arbitrio,
133 si per contumeliam, convictum, aut opprobrium
alterius existimatio in morali estimatio-
ne diminuta non fuerit, non agitur ad res-
tutionem, sed Christiana deprecatio vel re-
conciliation tollit omnem injuriam. Layman
Theol. Moral. lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 7. n. 6.

secundum affectionem injuriam æstimare, ac
dicere, quòd v. g. libentis amississet 100. au-
reos, quam hoc dedecus aut probrum sustu-
nisset; ita tamen ut, si nimis fuerit in æsti-
mando, Judex estimationem moderari valeat.
§. pana 7. Inst. d. t. Gail. 2. obs. 102. n. 9.

134 Ex Jure Civili in specie sic dictò proficiscit-
ur actio Civilis ex Lege Cornelia, quæ reales
quædam injuriæ, veluti si aliquis pulserit,
verberet, aut domus ejus, in qua habitat, vi
introcatur, vindicatur §. sed & 8. l. Lex Cor-
nelia 5. in pr. & §. seqq. ff. d. t.

135 Agitur 136
per hanc actionem ad estimationem injuriæ,
à Judice faciendam & adjudicandam; vel ad
poenam pecuniariam, sicut inferendam; vel
ad poenam corporis afflictivam. Lauterb. ad
cit. tit. §. 46. Estque perpetua, quia civilis,
ut ostensum in Lib. I. tract. de Prescrip. cap. 5.
num. 526. Lauterbach ibid. §. 46.

Actio rei persecutoria seu recantatoria, seu
ad patinodiam eò tendit, ut injuriarum dicta vel
scripta vel facta contumeliosa revocet, eaque
injuriæ à se attentata fateatur; & læsam exi-
stimationem quodammodo restituat. Lauterb.
cit. l. §. 47. Descendit ex Jure Civili non
scripto seu consuetudinario; est personalis &
perpetua arg. pr. Inst. de Perpet. & temporal. ult.
Stryck de act. forens. sect. 1. membr. 10. §. 50.
Druck, tanquam rei persecutoria, injuriato 138
ejus hæredibus, contra injuriantem, non au-
tem (cum nascatur ex Delictò sterili) contra
ejus hæredes; ad restitutionem fame; non
quidem cum infamia juris, ex parte restituen-
tis, incurrenda (desicit enim textus & ratio,
dum conditiones infamiam secum non tra-
hant l. cessat 36. ff. de O. & A.) Sed cum 139
infamia facti: utpote cum apud honestos &
graves viros non bene audiat, qui seipsum
mendacii arguere debuit. Harpprecht ad §. in
summa 10. Institut. de Injur. num. 109. & seqq.
Lauterb. ad cit. tit. ff. §. 53. Clariff. D. Franz
ad eund. tit. Inst. num. 43. & 48. Platè 140
si per contumeliam, convictum, aut opprobrium
alterius existimatio in morali estimatio-
ne diminuta non fuerit, non agitur ad res-
tutionem, sed Christiana deprecatio vel re-
conciliation tollit omnem injuriam. Layman
Theol. Moral. lib. 3. tr. 3. p. 2. cap. 7. n. 6.

§. IV.

Quibus modis tollatur Injuria?

141 Injuria seu potius actio non solum tollitur morte injuriantis, & lapsu temporis, ad actionem movendam præstituti, sed etiam dissimulatione, si nempe persona, injuriam passa, non statim, ac potest, eam revocet in animum, sed tantum rideat, aut cum injuriante pristinam familiaritatem instauret, aut specialem charitatis signum eidem exhibeat d. §. ult. Injuria.

142 *ff. de i. non solum 11. §. 1. ff. de i. Ex necessitate, civilitate, officio, vel charitate communi, si quæ fiant, ac injuriatus v. g. injuriantem salutet, aut cum eo ad communem mensam invitatus compareat, injuriæ dissimulatione non eruitur. Perez in Cod. ad cit. tit. n. 23.*

143 Præterea tollitur remissione, tum tacita, quæ nihil aliud est quam dissimulatio; tum expressa, sicut si injurians cum injuriato desuper transeat, vel manifestam condonationem recipiat d. l. non solum 17. §. 1. Ubi tamen advertendum, quod filiusfamilias injuriarum actionem invidio patre nequeat remittere; licet ex adverso pater injuriam, filio irrogatam, ipsò etiam contradicente (nisi eminentioris sit conditionis & status quam pater) remittere possit. l. sed si 17. §. 12. & seq. d. i.

SECTIO V. De aliis Delictis privatis.

SUMMARIA.

148. Delictis privatis accensetur alienatio, judicii mutandi causa facta. 149. Juræ hinc Juræ Civili actio in factum. 150. Juræ Canonico potest etiam novus possessor ex rescripto conveniri. 151. Si dolus concurrat. 152. Datur etiam actio realis nullis. 153. & seqq. Item hinc re-

feritur falsus modus. 156. & seqq. Item corruptio servi. 158. Aut filiifamilias, uxoris, vel subditi &c. 159. & seqq. Aut fuga persona subditi. 162. & seqq. Item lusus alearum. 166. & seqq. Item calumnia. 169. & seqq. Item iniusta exadatio vel defraudatio viciialis.

§. I.

De Alienatione, Judicii mutandi causa facta.

148 Superfunt adhuc alia Delicta, quæ, cum privatum duntaxat patrimonium attingant, inter privata non injustè referuntur. Tale est I. alienatio, ex causa judicii mutandi facta, si nempe, qui metu instantis litis exagitatur, rem dolò malò transferat in alium, ob cujus potentiam aut difficiliorem conventionem actoris causa deterior reddatur. Datur idcirco de Jure Civili ei, cujus causa deterior est facta, & ejus hæredibus contra taliter alienantem (non autem hæredes illius) actio in factum prætoria, ad id, quod ratione sumptuum, molestiarum, aut alias interest, alienationem non esse factam l. omnibus 1. l. item si 4. §. ult. l. 5. 6. & 7. ff. de Alienat. jud. mut. 150. De Jure verò Canonico in cap. quorundam 1. d. e. statuitur, ut, si rescriptum Apostolicum super re litigiosa contra possessorem fuerit impetratum, illius virtute novus quocumque possessor, in quem res dolosè fuit alle-

nata, coram Judice Delegato conveniri possit, etiam si mentio de eo facta non sit; & in cap. ult. eod. decernitur, ut, si Clericus rem, judicii mutandi ergo, in se transferri curet, etiam per censuras Ecclesiasticas ad hujusmodi translatione absterreatur.

Dolus malus si desit in alienante, sicut censetur abesse, quando in ultima voluntate, vel ex necessitate, vel ex radio litis alienat, hæc actio & remediò juris mollelari nequit l. item si 4. §. 1. & 3. l. ex hoc 8. §. 3. ff. de i. Quod si opineris, actionem hanc inutilem esse: quia scilicet actio realis utilis tribuitur tum contra alienantem, qui dolò possidere desit l. quia 2. §. ult. ff. eod. tum contra novum possessorem l. un. Cod. de i. Respondet Stryck in usu mod. ib. §. 2. actionem prædictam in eo favorabiliorem esse, quam realem, quòd illa non tam exactam juris in re probationem, veluti ista, requirit.

§. II.

De Falso Modo.

153 Tale est II. renuntiatio falsi modi seu mensuræ, quando agrimensor, architectus, calculator, aut alius, ad res mensurandas, numerandas, aut ponderandas constitutus, ex dolo, vel culpa lata per se vel alium renuntiavit falsum modum, mensuram, pondus, aut numerum, cujus occasione ager vel alia res mensurata viliori pretiò vendita, vel ca-
154 riori fuit emptæ. Delinquit enim hujusmodi mensor, & in pœnam convenitur actione prætoria in factum ab eo, cujus interest, falsum modum non renuntiatum, aut se deceptum non fuisse, ut interesse præstet l. adversus 1. in pr. §. 1. & 2. l. si duobus 3. §. 1. l. sine de itineris 6. ff. si mensor. fals. mod.

Datur hæc actio quidem hæredibus dece-
155 pti, sed non contra hæredes decipientis d. l. si duobus 3. §. 1. daturque solum in subsidium, si deceptus aliò modo vel mediò sibi consuleret nequeat d. l. §. 2. & 3. l. si mensor. §. 5. §. 1. ff. eod. Struv. exercit. ad Pand. 15. th. 63. Etque prætoria l. hac actio 4. ff. eod. Brunn. ibid. num. 1.

§. III.

De Corruptione Servi.

156 Tale est III. corruptio servi, quæ mores alicujus servi quolibet modo deteriores redduntur, puta, quòd servus instigetur ad græcandum, dilapidandum, furandum, verberandum, fornicandum &c.

157 Nascitur hinc actio de servo corrupto, quæ dominus servi corruptorem convenit, ut duplum damni causati persolvat, adeoque, quod interest, servi mores non fuisse deteriores redditos, duplicatò compenet. Textus in §. in duplum 23. Inst. de Action. l. ait. prætor 1. in prin. §. 3. 4. & 5. l. vel luxuriosum 2. ff. de Servo corrupto. Eaque actio est perpetua, competens hæredibus, non autem in hæredes l. hac actio 13. in pr. ff. eod.

158 Simile Delictum patrat, qui mores filiifamilias, Religiosi, famuli, subditi, vel uxoris corruptit: daturque Patri, Prælato, Domino Jurisdictionali, vel marito contra corruptorem utilis actio de servo corrupto, non quidem ad duplum, sed ad simplex interesse, æquò Judicis arbitriò determinandum per

textum in l. ut tantum 14. §. 1. ff. de i. Harprecht ad cit. §. in duplum 23. num. 3. Struv. exercit. ad Pand. 15. th. 50. Miller ibid. lit. b. Stryck in usu mod. ad cit. tit. ff. §. 3. & seqq. Clariff. D. Franz ad tit. de Action. p. 8. sect. 1. n. 5.

Delictò quoque se obstringit, qui servum fugitivum (idem ferè est de Religioso, vel homine proprio fugitivo) celat, aut inquirentibus, quò minus fugitivum invenire queant, resistit, vel auxilium negat. l. si qui 1. in pr. §. 1. & 2. ff. de Fugitivo.

Cumque requisitio fugitivorum non sit actus publicus, ex potestate Jurisdictionis proveniens, sed actus privatus, ex potestate dominativa resultans; etiam in alieno prædio & loco conceditur in l. Divus 3. ff. de i. Ex quo Perez ad Cod. de Servo fugitivo num. ult. rectè deducit, Religiosum, quòcumque tempore fugiat, à Prælato repeti, & in Monasterium revocari posse; licereque hunc in finem cialia Monasteria, ac quacumque loca ingredi, ut fugitivum inveniat & revocet.

§. IV.

De Lusu Alearum.

162 Tale est IV. lusus alearum, qui nempe non arte sed fortunà regitur, in r. t. ff. & Cod. de Alearum. ob innumeram, quæ parturit, mala in patrimonio, corpore, & anima, sub variis pœnis severè prohibitus. Inprimis enim victori negatur actio petendi, quòd lusus 163 cratus est l. vitium 1. l. ult. Cod. de i. II. potest victus, & ejus hæredes, quòd lusu perdidit, & solvit, à victore & ejus hæredibus ad 30. annos condicere d. l. ult. & l. ult. §. ult. ff. eod. III. Licet etiam condicere alii, præcipue patri, vel Magistratui civitatis, vel fitco d. l. vitium 1. IV. hospiti, lufos toleranti, aul-
164 tribuitur actio, si injuriam aut damnum fuerit passus l. prætor ait 1. in pr. ff. de i. V. qui cogit alium ad ludendum, in latomias aut vincula publica condemnatur d. l. prætor ait 1. §. ult. VI. qui rem in alea vendit, ut ludat,

re evidè, potest emptorem exceptione non-competentis actionis removere l. ult. §. 1. ff. Quar. ver. actio non det.

Et quamvis depravatum sæculum hanc fa-
164 luberrimam Juris prohibitionem pensè habeat, nec pecunias solum & bona temporalia, sed etiam animam & mentem ludendò prodigat; sunt tamen in multis provinciis & locis ea, quæ Jure communi contra lufos sancita fuerunt, vel ex toto, vel ex parte in usu, uti vide-
165 re est, apud Stryck in usu mod. ad tit. ff. de Aleator. §. 4. & 5.

Præterim verò moribus nostris receptum est, ut immodiè lufos arbitrarè puniantur, & actio ad repetendam pecuniam, ex lusu debitam, denegetur; conditione indebiti, seu repetitione pecuniæ, jam solutæ, non semper negatà. Struv. exercit. 15. th. 57.

§. V. De Calumnia.

166 Ale est V. Calumnia, si nempe quis accipiat pecuniam, vel ut alteri litem calumniose moveret. vel ut litem, calumniose movendam, omitteret: est enim hęc accipio turpis, bonisque moribus & justitie repugnat: & ideo competitur actio de calumniatoribus, quę contra calumniatorem experiri licet, ut intra annum quadruplum, post annum acceptę pecunię simplum persolvat. Textus in l. in eum 1. in pr. l. si quis 7. in pr. ff. de Calumniator.

Competit hęc actio calumnię passio, sive ipsemet dederit pecuniam, sive alius d. l. si quis 7. in pr. l. generaliter 3. §. 4. ff. eod. Hęc actio autem non competit l. hęc actio 4. ff. eod. est enim similis actioni injuriarum, ac morte remissa censetur. Contra hęc heredes daturur eatenus, ut, si quid ex pecuniis ad ipsos pervenerit, illud restituant l. in heredem 5. in pr. ff. d. t. Videatur Clarissimus D. Franz ad tit. Instit. de Actionib. part. 8. sect. 5. per tot.

§. VI. De Publicanis, Vectigalibus, & Commissis.

169 Ale est VI. Vectigalium aut illicita exatio, aut injusta negatio. Ubi præfendum est l. vectigalia, de quorum institutione non nihil actum est in Lib. I. tract. de Præscript. cap. 4. ad num. 531. sic dicta fuisse a vectura, ac in sensu quidem latiore per illa quantum pensionem, etiam pedagia, a viatoribus solvi consuevit, denotari; in sensu tamen pressiore intelligi solam pensionem, pro transvectione mercium in itinere præstari solitam.

§. 8. & seqq. IV. de Jure Romano constitutos fuisse Publicanos, qui vectigalium redditus conducebant l. prator nie 1. §. 1. ff. d. t. Contra hos, si quempiam ex transvectionibus læserint per furtum, rapinam, aut injuriam, datur actio intra annum ad duplum, & post annum in simplum d. l. prator ait 1. in pr. Sin per illicitam exactionem vectigalis aliquem defraudaverint, datur itidem actio intra annum in duplum & post annum in simplum, ubi vis non accessit d. l. in pr. aut ubi per vim aliquid extortum est, datur actio intra annum in quadruplum l. locatio 9. §. 5. ff. d. t.

170 per l. inter publica 17. §. 1. ff. de V. S. II. quantitatem vectigalis de Jure Romano esse octavam seu partem octavam pretii mercium l. ex præstatione 7. l. a Legatis 8. Cod. de Vectigalib. Jure autem hodierno eam præstari quantitatem, quę in privilegio vectigalis expressa, aut consuetudine longavā fuit præstita. Myler ab Ehrenbach de Principib. & Statut. Imper. p. 2. cap. 64. §. 12. Lauterbach ad tit. ff. de Publican. & Vectigal. §. 20. Stryck in usu mod. ibid. §. 7. III. a solutione vectigalium exemptas esse res aliquas, quę scilicet ad usum proprium, hoc est, suę personę, suęque familię transferuntur l. si Publicanus 4. §. 1. ff. l. universi 5. Cod. d. s. res, exercitui destinatas d. l. si Publicanus 4. §. 1. res, vi ventorum aut tempestatis adversę vel alia necessitate in portum delatas l. casus 15. l. ult. §. 8. ff. eod. res Ecclesiarum aut Ecclesiasticorum, quę causā negotiationis aut questus non importantur cap. quamquam 4. de Censib. in 6. res Studioforum, & aliarum personarum privilegiatarum, de quibus Lauterbach cit. l. §. 16. & seq. Stryck

171 Eontrā si quis ex vectoribus aut viatoribus vectigal defraudaverit, ac dolō malō vel per aliam viam incesserit, aut merces, quos secum transferebat, professus non fuerit, ille cadunt in commissum, & fisco Domini, ad quem vectigal spectat, acquiruntur l. commissio 14. ff. d. t. l. præfidiis 2. Cod. de Curia publico & c. l. qui fiscales 7. Cod. de Navicular. Si ta- 174 men non ipsemet dominus mercium defraudaverit vectigal, sed, ipsō non jubente, navata, famulus, aut auriga, verior & humanior sententia docet, res solius navatę, famuli, vel aurigę, non autem res alterius & innocentis in commissum cadere: nec enim Jura volunt, ut dolus alteri quā delinquenti noceat d. l. commissio 14. l. fraudatis 8. §. 1. l. cotem 11. §. 2. l. ult. §. 2. & 11. ff. eod. Lauterbach ad cit. tit. ff. §. 31. Myler ab Ehrenbach cit. p. 2. cap. 64. §. 10. Sweder Introduct. in Jus publ. part. spec. sect. 1. cap. 20. §. 7.

SECTIO VI.

De quasi-Delictis.

SUMMARI A.

175. & seq. Quasi-Delictum est primo imperitia Judicis, male Judicantis. 177. Descendit hinc actio in factum. 178. Secundo dejectio vel effusio ex cænaculo. 179. & seqq. Oriuntur hinc actio dejecti vel effusi. 184. Tercio positio vel suspensio periculosa. 185. Nascentur hinc

actio positi vel suspensi. 186. Quarto damnnum in navi, exsponsa & datum. 187. & seq. Pullulat hinc actio in factum. 189. Et actio furti. 190. Quinto est damnnum, ab animalis datum. 191. & seqq. Obfœcula quadam revertuntur. 198. & seqq. Datur hinc actio quadrup-

quadrupedaria. 201. & seqq. Obligatio reparandi damnnum non fringit conscientiam. 209. & seq. Sexto est damnnum, a servis datum. 211. & seq. Oriuntur hinc actio noxalis. 213. & seqq.

Explicantur actiones confines. 219. & seq. Dominus ex delicto servorum pecuniosus conveneri nequit. 221. Offenditur utilitas hujus tractationis.

§. I.

De Imperitia Judicis, male Judicantis.

175 A D manum veniunt quasi-Delicta, & I. quidem Imperitia Judicis, male Judicantis: si enim Judex per errorem aut imprudentiam male judicet, ac Sempronio v. g. minoreni beneficium restitutionis in integrum non competere, pronuntiet; bonā fide existimans, minorennibus tale beneficium a Jure non concedi, non committit quidem verum Delictum: eod quod neque dolose veritari supponatur, neque culpam admittere creditur a Jure, cum artis Juri dicę professionem, instar Advocati vel Consultantis, non faciat; committit tamen quasi-Delictum pr. Inst. de Obligat. qua ex quasi- 176 Delicto. quia præsumitur, aut magis fingitur

in eo culpabilis, quod vel ipse rem sufficienter non discusserit, vel, cum potuisset, prudentiores & peritiores non consuluerit. Datur hinc ei, qui per imperitiam Judicis est læsus, sive appellaverit contra sententiam, sive non, actio in factum, quę Judex male Judicans convenitur, ut tantum præster, quantum Religioni Judicis superioris æquum fuerit visum d. pr. Inst. l. ult. Cod. de pen. Jud. qui male judic. Hęc actio vocatur etiam actio de syndicato, vel actio male judicati, & est civilis, personalis, & perpetua. Refumantur dicta in Lib. II. tractat. de Judicis cap. 2. à num. 103.

§. II.

De Dejectione, vel Effusione ex cænaculo.

178 O Ccurrit dejectio vel effusio ex cænaculo: si quis enim inhabitat cænaculum, cubiculum, conclave, vel aliam partem ædium, atque ex ea quidpiam sive de nocte, sive de die deiciatur, aut effundatur in locum, per quem homines commare solent, ac transentium aliquis læsus, confusus sit, percussus, vulneratus, aut oculis sit, inhabitator cænaculi vel illius partis, etiam si nihil sciverit de effusione vel dejectione, ab alio facta, eatenus præsumitur aut potius fingitur delinquere, quatenus non magis vigilavit, aut cavet, ne quid eum alterius detrimento deiciatur, vel effundatur. §. item is 1. cum §. seq. Inst. de Obligat. qua ex quasi-Delict.

d. l. prator ait 1. §. 1. d. l. servus 5. §. 5. Clariss. D. Franz ad cit. tit. Inst. §. p. 2. num. 4. Planē si liber homo damnus in corpore senserit ex dejectione vel effusione, atque vulneratus aut omnino mortuus fuerit, actio dejecti vel effusi est popularis, & competit cuilibet de populo; ita tamen ut vulneratus aut mortui affines ac cognati ceteris præferantur d. l. servus 5. §. 5. & ibi Brunn. num. 8. daturque ad 50. aureos, in casu mortis actori solvendo d. l. prator ait 1. §. 5. Stryck in usu mod. ad eund. cit. §. 7. vel in casu vulneris ad impensas curationis & operas cessantes compensandas d. §. item is 1. Inst. de Obligat. qua ex quasi-Delict. l. ult. ff. de his qui effund. ut adeo in priori casu actio sit pœnalis & annalis; in posteriori rei persecutoria & perpetua d. l. servus 5. §. 5. Additur verò in cit. l. ult. cicatricum aut deformitatis rationem non esse habendam: quia liberam corpus non recipit affimationem. Attamen in Gallia sic observari, testatur Brun- 183 nem. ad l. liber homo 12. ff. ad L. Aquil. n. 6. & moribus omnino conveniens existimat cit. Stryck §. 7. ut in affimatione damni cicatricū & deformitatis habeatur consideratio tam in virginibus, quā viduis & viris honestis: gravissimum enim cuiusvis est, alienę malitię reliquias in facie circumferre, & accepti damni memoriam quotidie apud alios renovare.

179 Proditā igitur est actio dejecti, vel effusi, quā læsus in re, affimationem recipiente, & ejus heredes agunt contra cænaculi, ex quo aliquid per quemcunque, sive familiarem, sive extraneum & hospitem, effusum aut dejectum est, habitatorem (non item contra heredes aut peregrinos) ut duplum damni illati præster citat. §. l. prator ait in pr. & §. seq. l. servus 5. §. 5. ff. de his, qui effund. vel dejeceer. Est proinde partim pœnalis, partim rei persecutoria; & licet simul prætoria sit, attamen ob publicam utilitatem, ut homines liberius hinc inde transire valeant, neque confusionem aut damnum extimescere debeant, perpetuo durat

180 1805. §. 5. ff. de his, qui effund. vel dejeceer. Est proinde partim pœnalis, partim rei persecutoria; & licet simul prætoria sit, attamen ob publicam utilitatem, ut homines liberius hinc inde transire valeant, neque confusionem aut damnum extimescere debeant, perpetuo durat

§. III.

De Positione vel Suspensione ejus, quod, si ceciderit, potest alicui nocere.

184 III. SE offert positio vel suspensio alienius rei in loco, ubi vulgò fit iter, ut periculum sit, ne, si fortē ceciderit, prætereuntibus aut ponē consentientibus noceat: nam ille, qui author est similis positionis aut suspensionis P. SCHMIEER JURISPR. CAN. CIV. TOM. III.

nis, cum debitam cautelam adhibere non censetur, quasi-delinquit §. item is 1. Inst. de Obligat. qua ex quasi-Delict. & in pœnam, 185 convenitur actione in factum, seu actione positi vel suspensi, ut 10. solidos seu aureos perfol-